

ਭਾਗ—A ਬਾਲ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰ (ਦੁ-ਭਾਸ਼ੀਆ)-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ : 1-30

- Linguistic relativity hypothesis was given by
 - (1) Chomsky
 - (2) Benjamin Lee Whorf
 - (3) Freud
 - (4) Skinner
- Which of the following statements is not correct about growth and development ?
 - (1) Growth is quantitative and development is qualitative.
 - (2) Growth involves changes in structure and not function.
 - (3) Physical growth slows down after adolescent stage.
 - (4) Development is not a continuous process.
- Maturationist theory was propounded by
 - (1) Gessell
 - (2) Freud
 - (3) James
 - (4) Bandura
- The theoretical base for programmed learning is rooted best in the
 - (1) Classical Conditioning Theory
 - (2) Human Information Processing Theory
 - (3) Operant Conditioning Theory
 - (4) Social Cognitive Theories
- 'Anorexia nervosa' is an eating disorder caused by
 - (1) high food intake in children
 - (2) very limited food intake in children
 - (3) irregular food intake in children
 - (4) high tension and anxiety in children.
- As per the information processing theories, visuo-spatial sketchpad is a part of
 - (1) working memory
 - (2) long term memory
 - (3) information storage
 - (4) retrieval of information
- Which of the following statements about adolescents is true ?
 - (1) Girls typically start their pubertal growth spurt more than a year before boys
 - (2) Although the age at which individual children begin to mature varies, the time required for pubertal changes is quite uniform.
 - (3) During adolescence, one begins feeling the need for both intimacy and sexual gratification.
 - (4) All of the above are true.
- 'ਭਾਸ਼ਾ-ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸਾਪੇਖਕ ਪਰਿਕਲਪਨਾ' ਦਾ ਸਿਰਜਕ ਹੈ :
 - (1) ਚੋਮਸਕੀ
 - (2) ਬੇਂਜਾਮਿਨ ਲੀਅ ਵੋਰਫ
 - (3) ਫਰਾਇਡ
 - (4) ਸਕਿਨਰ
- ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ 'ਵਿਧੀ' ਅਤੇ 'ਵਿਕਾਸ' ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਦਰੁਸਤ ਨਹੀਂ ਹੈ :
 - (1) ਵਿਧੀ ਗਿਣਤਾਤਮਕ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਗੁਣਾਤਮਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 - (2) ਵਿਧੀ ਸੰਰਚਨਾ ਵਿਚ ਬਦਲਾਉ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਾਰਜ ਵਿਚ।
 - (3) ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰੀਰਕ ਵਿਧੀ ਧੀਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
 - (4) ਵਿਕਾਸ ਇਕ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।
- ਪਰਿਪੱਕਵਤਾ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ :
 - (1) ਗੈਸਲ
 - (2) ਫਰਾਇਡ
 - (3) ਜੇਮਸ
 - (4) ਬੈਂਡੂਰਾ
- ਯੋਜਨਾ-ਬੱਧ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਆਧਾਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ :
 - (1) ਕਲਾਸਿਕੀ ਅਨੁਕੂਲਨ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ
 - (2) ਮਾਨਵ ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਣ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ
 - (3) ਕਿਰਿਆਪ੍ਰਸੂਤ ਅਨੁਕੂਲਨ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿਚ
 - (4) ਸਮਾਜਿਕ-ਵਿਗਿਆਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ
- ਖਾਣ ਦੇ ਵਿਕਾਰ 'ਐਨੋਰੈਕਸੀਆ ਨਿਰਵੋਸਾ' ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ :
 - (1) ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁ-ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਖਾਣਾ
 - (2) ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਖਾਣਾ
 - (3) ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਖਾਣਾ
 - (4) ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਤਣਾਉ ਅਤੇ ਵਿਆਕੁਲਤਾ
- ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਣ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ-ਸਥਾਨਕ ਸਕੈਚ ਪੈਡ ਹਿੱਸਾ ਹੈ :
 - (1) ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦਾ
 - (2) ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਦਾ
 - (3) ਸੂਚਨਾ ਭੰਡਾਰ ਦਾ
 - (4) ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ
- ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਹੈ :
 - (1) ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚ ਮੁਟਿਆਰਪਣ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਮੁਢੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਕ ਸਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ
 - (2) ਪ੍ਰੌੜ ਉਮਰ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਬੱਚੇ ਵਿਚ ਵਿਭਿੰਨ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗਭਰੇਟ ਹੋਣ ਲਈ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਲਗਭਗ ਇਕ-ਸਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
 - (3) ਕਿਸ਼ੋਰ ਅਵਸਥਾ ਸਮੇਂ ਵਿਅਕਤੀ ਅਪਣੇ ਅਤੇ ਲਿੰਗ-ਮੂਲਕ ਇੱਛਾ-ਪੂਰਤੀ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 - (4) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਦਰੁਸਤ ਹਨ।

8. 'Scaffolding' in the context of learning theories refers to

- (1) Simulation teaching
- (2) Recapitulation of previous learning
- (3) Giving support in learning by adults
- (4) Ascertaining the causes of mistakes done by students.

9. Which one of the following is the central idea of Gilligan's critique of Kohlberg's theory of moral development?

- (1) Class bias
- (2) Cultural bias
- (3) Gender bias
- (4) Racial bias

10. Which one of the following assesses structure of intelligence and its underlying dimensions?

- (1) Psychometric approaches
- (2) Structural approaches
- (3) psycho-analytical approaches
- (4) Information processing approach

11. Which of the following is NOT a function of Continuous and Comprehensive Evaluation?

- (1) Help in regular assignment to the extent and degree of learner's progress.
- (2) Identification of areas of aptitudes and interests.
- (3) Bring innovation in the field of education.
- (4) Helping teachers to organize effective teaching strategies.

12. The manifestation of symptoms such as Severe Impairment in social interaction and in communication can be diagnosed as symptoms of

- (1) Autism
- (2) Amnesia
- (3) Cerebral Palsy
- (4) Rett's syndrome

13. While discussing about Indian politics, the teacher with a view to help students to understand the concepts uses such words as political will, social equality, and political assumptions. According to Vygotsky's theory this is an example of

- (1) Scaffolding
- (2) Guided participation
- (3) Apprenticeship
- (4) Peer interaction

According to Piaget's theory of cognitive development, assimilation is

- (1) Fitting new information into existing schemes
- (2) Altering existing schemes or creating new ones in response to new information
- (3) Recognizing new information as a disguised version of old information
- (4) Research for mental balance between cognitive schemes and information from the environment.

Needed letters, the omission of needed letters, reversal of letters, reversal of syllabus are commonly associated of the following learning disability?

- (1) Dyslexia
- (2) Dyscalculia
- (3) Dysgraphia
- (4) Dysphasia

8. ਸਿੱਖਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ 'ਸਕੈਫੋਲਡਿੰਗ' ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ :

- (1) ਅਨੁਕਰਨ ਕਰਨ ਕੇ ਸਿਖਾਉਣ ਵੱਲ।
- (2) ਪੁਰਵ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਪੁਨਰ-ਦੁਹਰਾਉ ਵੱਲ।
- (3) ਬਾਲਗ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵੱਲ।
- (4) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵੱਲ।

9. ਹੇਠ ਲਿਖੇ 'ਚੋਂ' ਕੋਲਬਰਗ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ, ਗਿਲੀਗਨ ਦੀ ਮੀਮਸਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀ ਹੈ :

- (1) ਵਰਗ ਪੱਖਪਾਤ
- (2) ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪੱਖਪਾਤ
- (3) ਲਿੰਗਕ ਪੱਖਪਾਤ
- (4) ਨਸਲੀ ਪੱਖਪਾਤ

10. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਖੁੱਧੀ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਤਹਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਕਰਦਾ ਹੈ :

- (1) ਮਨੋਮਿਤੀ ਪਹੁੰਚ
- (2) ਸੰਰਚਨਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ
- (3) ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ
- (4) ਸੂਚਨਾ ਪ੍ਰਕਰਮਣ ਪਹੁੰਚ

11. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ :

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਡਿਗਰੀ ਤੱਕ ਬਕਾਇਤਾ ਅਸਾਇਨਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ।
- (2) ਦਿਲਚਸਪੀ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।
- (3) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਾ ਲਿਆਉਣਾ।
- (4) ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਅਸਰਦਾਰ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ 'ਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ।

12. ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਮਾਜਕ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰਦਾਰ ਹੋਣ ਵਰਗੇ ਲੱਛਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਲੱਛਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

- (1) ਐਂਟਿਸ਼ਮ
- (2) ਸਿਮਰਤੀ ਲੋਪ
- (3) ਮੂਰਖਤਾ ਅਧਰੰਗ
- (4) ਰੈੱਟ ਸਿੰਡਰੋਮ

13. ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਕਲਪ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਆਪਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਇੱਛਾ, ਸਮਾਜਕ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦਾ ਹੈ। ਵਾਇਗੋਟਸਕੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮਿਸਾਲ ਹੈ :

- (1) ਸਕੈਫੋਲਡਿੰਗ ਦੀ
- (2) ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਸਹਿਭਾਗਤਾ ਦੀ
- (3) ਸਿਖਾਉਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ
- (4) ਜਮਾਤੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਕਿਰਿਆ ਦੀ

14. ਪਿਆਜੇ ਦੇ ਗਿਆਨਮਈ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ 'ਸੰਤੁਲਨ' ਹੈ :

- (1) ਵਰਤਮਾਨ ਸਕੀਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਫਿੱਟ ਹੋਣਾ।
- (2) ਵਰਤਮਾਨ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਵਜੋਂ ਨਵੇਂ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- (3) ਪੁਰਾਣੀ ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਲੁਕਵੇਂ ਸੰਸਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਵੀਨ ਸੂਚਨਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਾ।
- (4) ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਗਿਆਨਮਈ ਸਕੀਮਾਂ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਨਸਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਤਾਲਮੇਲ।

15. ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੱਖਰ ਲਿਖਣਾ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ, ਧੁਨੀਆਂ ਅਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਪਰਿਵਰਤਨ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਸਿੱਖਣ ਅਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ?

- (1) ਡਿਸਲੈਕਸੀਆ ਨਾਲ
- (2) ਡਿਸਕੈਲਕੁਲੀਆ ਨਾਲ
- (3) ਡਿਸਗ੍ਰਾਫੀਆ ਨਾਲ
- (4) ਡਿਸਫੇਜ਼ੀਆ ਨਾਲ

16. Which statement is true about inclusive education?

- (1) Children should not be given right to education
- (2) All children should receive equal opportunity and right to participate in school.
- (3) Girls are not a part of inclusive education.
- (4) Separate special education classes should be conducted in the school.

17. Learning disabled children are

- (1) deficient in using potentials
- (2) low in intelligence
- (3) slow in activity
- (4) none of these

18. Which of the following is not the aim of IEDC?

- (1) Removing the mainstream schools.
- (2) Providing educational opportunity to differently abled students in the school.
- (3) Facilitate retention of differently abled in the school system.
- (4) Integrate children from special schools with common schools.

19. Who critiqued Piaget's theory by saying that 'If a child will not learn before he is capable to learn, then why bother; and if a child will learn automatically after he has the capability to learn, then why bother'?

- (1) Bruner
- (2) Gardner
- (3) Stenberg
- (4) Maslow

20. According to A. Bandura, the following is a pre-condition for observational learning

- (1) The behaviour observed should be socially acceptable
- (2) The model must be physically present in front of the child
- (3) The child must fully understand the consequences of imitating the model
- (4) The child must have the motor capacity and the strength to perform the actions observed.

21. According to Piaget which of the following is NOT one of the four stages of moral development?

- (1) Anomy
- (2) Heteronomy-Reciprocity
- (3) Autonomy-Abolence
- (4) Sensory-Motor

22. According to the theory of multiple intelligence, understanding of one's own feelings, motives and desires is called

- (1) Interpersonal intelligence
- (2) Intra-personal intelligence
- (3) Naturalist intelligence
- (4) Spatial intelligence

16. ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ?

- (1) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।
- (2) ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਅਵਸਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਬਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- (3) ਕੁੜੀਆਂ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ।
- (4) ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼-ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਲੱਗਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

17. ਸਿੱਖਣ ਅਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ :

- (1) ਪੂਰਨ ਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
- (2) ਵਿਚ ਖੁੱਧੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
- (3) ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਧੀਮੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
- (4) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ

18. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ' ਕਿਹੜਾ ਆਈ.ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

- (1) ਮੁੱਖ-ਧਾਰਾ ਵਾਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ।
- (2) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ।
- (3) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਤਾ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ।
- (4) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਸਪਾਹਨ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਏਕੀਕਰਨ ਕਰਨਾ।

19. ਪਿਆਜੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਅਲੋਚਕ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, "ਜੇਕਰ ਇਕ ਬੱਚਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖ ਸਕਦਾ ਫਿਰ ਕਿਉਂ ਚਿੰਤਾ ਕਰਨੀ ? ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਕ ਬੱਚਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰਥਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਸਿੱਖਣਾ ਚੁੱਕ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਕਿਉਂ ਹੈ ?"

- (1) ਬ੍ਰੂਨਰ
- (2) ਗਾਡਨਰ
- (3) ਸਟੈਨਬਰਗ
- (4) ਮੈਸਲੋ

20. ਏ. ਬੈਨਡੂਰਾ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰੇਖਣ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਹੈ :

- (1) ਪ੍ਰੇਖਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਿਵਹਾਰ ਸਮਾਜਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- (2) ਮਾਡਲ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- (3) ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਡਲ ਦੇ ਅਨੁਕਰਨ ਦੇ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।
- (4) ਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀ ਸਮਰਥਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਖਣ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

21. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਿਆਜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪੜਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ :

- (1) ਐਨੋਮੀ
- (2) ਹੈਟਰੋਨੋਮੀ-ਰੈਸੀਪ੍ਰੋਸਿਟੀ
- (3) ਐਨੋਨੋਮੀ-ਐਡੋਲੈਸੈਂਸ
- (4) ਸੋਸ਼ਲੀ-ਮੋਟਰ

22. ਬਹੁ-ਖੁੱਧੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਵੈ-ਅਹਿਸਾਸ, ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ :

- (1) ਅੰਤਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਖੁੱਧੀ
- (2) ਆਤਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਖੁੱਧੀ
- (3) ਪ੍ਰਕਿਰਤੀਵਾਦੀ ਖੁੱਧੀ
- (4) ਸਥਾਨਕ ਖੁੱਧੀ

23. Which of the following statements is true about 'learning'?

- (1) Learning is fundamentally a mental activity.
- (2) Errors made by children indicate that no learning has taken place.
- (3) Learning is effective in an environment that is emotionally positive and satisfying for the learners.
- (4) Learning is not affected by emotional factors at any stage of learning.

24. The behaviour showing intrapersonal intelligence is

- (1) detecting another's underlying intentions and desires
- (2) reading another's mood
- (3) discrimination among such similar emotions as sadness and regret
- (4) using knowledge of others to influence their thoughts and behaviour.

25. Which theory of child development is supported by the frequent finding that adults who abuse their children typically come from families in which they themselves were abused?

- (1) Freudian psychoanalytic theory
- (2) Information processing theory
- (3) Ecological theory
- (4) Social learning theory

26. 'Object permanence' is the major accomplishment of which stage of Piaget's cognitive development?

- (1) Sensori motor stage
- (2) Pre operational stage
- (3) Concrete operation stage
- (4) Formal operation stage

27. The concept of critical period is derived from

- (1) Embryology
- (2) Physiology
- (3) Genetics
- (4) Immunology

28. Which of these are not the characteristics of gifted children?

- (1) Higher order mental processes
- (2) High self efficiency
- (3) Lack of motivation
- (4) Solving problems insightfully.

29. Match the following:

(1) Charles Spearman	(a) Two level Process Theory
(2) E.L. Thorndike	(b) Two Factor Theory
(3) Howard Gardner	(c) Multiple Factor Theory
(4) Jensen	(d) Theory of Multiple Intelligence
A	B	C	D
(1) b	c	d	a
(2) b	c	a	d
(3) c	b	d	a
(4) d	a	c	b

30. Which of the following does not agree with Kohlberg's theory of moral development?

- (1) Moral development proceeds in stages
- (2) These stages are distinctive but not sequential
- (3) At stage III the child is totally conformist with the social norms.
- (4) At the last stage the child formulates his own moral principles.

23. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ' 'ਸਿੱਖਣ' ਸੰਬੰਧੀ ਕਿਹੜਾ ਕਥਨ ਸਹੀ ਹੈ ?

- (1) ਸਿੱਖਣਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਕਿਰਿਆ ਹੈ।
- (2) ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ।
- (3) ਸਿੱਖਣਾ ਅਜਿਹੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਸਨੂੰ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰੇ।
- (4) ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਈ 'ਤੇ, ਸਿੱਖਣਾ ਭਾਵਨਾਤਮਕ-ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

24. ਅੰਤਰ-ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਭੁੱਖੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।

- (1) ਕਿਸੇ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਇਛਾਵਾਂ ਦੀ ਸੂਹ ਖੋਜਣ ਨੂੰ।
- (2) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਮਿਜਾਜ ਪਰਖਣ ਨੂੰ।
- (3) ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਅਫਸੋਸ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮਾਨ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਨੂੰ।
- (4) ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਨੂੰ।

25. ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਨਿਸ਼ਕਰਸ਼ਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਹ ਬਾਲਗ ਵਿਅਕਤੀ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ?

- (1) ਬਾਲਗ ਦੇ ਮਨੋਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ
- (2) ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ
- (3) ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ
- (4) ਸਮਾਜਕ-ਸਿੱਖਣ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੂੰ

26. 'ਵਸਤੂ ਸਥਾਈਪਤਾ' ਪਿਆਰ ਦੇ ਗਿਆਨਮਈ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ?

- (1) ਸੰਵੇਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਪੜਾਅ ਦੀ
- (2) ਪੂਰਵ ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੜਾਅ ਦੀ
- (3) ਮੂਰਤ ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੜਾਅ ਦੀ
- (4) ਅਪਰਵਾਹਿਕ ਸੰਕ੍ਰਿਆਤਮਕ ਪੜਾਅ ਦੀ

27. ਨਿਰਣਾਇਕ ਕਾਲ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ :

- (1) ਗਰਭ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ
- (2) ਸਰੀਰਕ ਕਿਰਿਆ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ
- (3) ਵੰਸ਼ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ
- (4) ਰੋਗ-ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ

28. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ਼ਾਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ?

- (1) ਉੱਚ-ਦਰਜੇ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ
- (2) ਉੱਚ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਵੀਨਤਾ
- (3) ਉੱਚ ਸਾਹਮਣ ਦੀ ਘਾਟ
- (4) ਅੰਤਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣਾ

29. ਕਿਹੜਾ ਕ੍ਰਮ ਸਹੀ ਹੈ :

(1) ਚਾਰਲਸ ਸਪੀਅਰਮੈਨ	(a) ਦੋ-ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਿਧਾਂਤ
(2) ਈ.ਐੱਲ. ਥੋਰਨਡਾਇਕ	(b) ਦੋ-ਕਾਰਕੀ ਸਿਧਾਂਤ
(3) ਹੋਵਰਡ ਗਾਰਡਨਰ	(c) ਬਹੁ-ਕਾਰਕੀ ਸਿਧਾਂਤ
(4) ਜੇਨਸਨ	(d) ਬਹੁ-ਭੁੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤ
A	B	C	D
(1) b	c	d	a
(2) b	c	a	d
(3) c	b	d	a
(4) d	a	c	b

30. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ, ਕੋਲਬਰਗ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ?

- (1) ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਪੜਾਅ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਾਂਹ ਵੱਧਦਾ ਹੈ।
- (2) ਇਹ ਪੜਾਅ ਨਿਵੇਕਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ।
- (3) ਤੀਜੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ 'ਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨੇਮ ਦਾ ਅਨੁਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- (4) ਅਖੀਰੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਹੀ ਨੈਤਿਕ ਨੇਮ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 31-60

ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਵਾਚਕ ਟੁਕੜੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਉ :

(31 - 37)

ਸਾਡੀ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹੈ ਕਿ ਨੀਤੀਆਂ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਗਠਨ ਬਣਨਗੇ ਅਤੇ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕ-ਬਰਾਬਰਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀ-ਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੇ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ, ਦਰਅਸਲ ਅਜਿਹੇ ਸੰਗਠਨ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਿਛਲੀ ਆਈ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲਾਂ ਨੇ, ਨੀਤੀਆਂ ਆਦਿ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਉਦਾਹਰਨ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਏ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਰ ਵੀ ਇਹ ਅਸ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ। ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਭੋਅ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕਤਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਚਗਰ ਨਿਰਾਦੇਗੀ। ਖੋਹ। ਇਹ ਖੁਸ਼ਹਿਜ਼ੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਅਜਿਹੀ ਖੁਸ਼ਹਿਜ਼ੀ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਅੱਜ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਗੁਨਾਹ ਕਦੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਨੀਤੀਆਂ ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕਦੇ ਬਣ ਸਕਣਗੀਆਂ ?

ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲੇਸ਼ਮਈ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨਾ, ਇਕ ਅਸੰਭਵ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਨਿਰੰਤਰ ਹੈ ਰੁਝੇਵੇਂ ਪਰਤਨ ਦਾ ਵਿਰਾਟ ਹੈ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ, ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲਣ ਨੂੰ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰੁਸਤ ਨਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਠੀਕ ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਲਈ ਉਧ੍ਰਿਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅਜੇ ਵੀ ਰਹੇ, ਉਦੋਂ ਇਹ ਗ਼ਲਤ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਇਕ ਮੋਢਾਗੀ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਮਹਿਤ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਲ-ਬਦਲਣ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਿਸੇ ਰੁਝਾਨ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸਿਲਟ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ 'ਚੋਂ ਬਾਹੀਅਨਾ ਸੁਰ, ਦੂਜੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਇਥੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅਜਿਹੀ ਵੀ ਉਦਾਹਰਨ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕੁਰਸੀ ਲਈ ਸਮੂਹਿਕ ਦਲ-ਬਦਲ ਹੋਣ ਹਨ। ਵਿਲਗਲ, ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਲਗ ਉੱਠੀ। ਪਰ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ, ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਬਦਲੇਸ਼ਮਈਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਨੈਤਿਕਤਾ ਵਿਰੁੱਧੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਲਈ ਸਹਾਯ ਹੈ। ਜੇ ਹੋਇਆ, ਵਿਗਾ-ਟੋਰਾ ਹੀ ਸੀ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਅੰਗੂਣਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੇਤਾ ਤਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਨਮਾਨਤ ਹੀ ਹੋਏ।

ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਲੂਚੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰੀ (ਨਾਗਰਿਕ) ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਕੀ ਰਹੀ ਹੈ ? ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਆਰਥੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਗਵਾਈ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਹੈ ? ਕੀ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ 'ਗ਼ਲਤ' ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਾ, ਉਸ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਵੀ ? ਇਹ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਤੋਂ ਵੀ ਪੁੱਛ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਪੁੱਛੋ ! ਸਵੇਂ ਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ੋ। ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣੋ। ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਕਿਵੇਂ ਵੱਧ ਸਕਾਂਗੇ। ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਸੰਦੇਹ ਆਦਿ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉੱਚੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਾਚਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

31. ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਤੀਆਂ ਨਾ ਹੋ ਸਕਣ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ :

- (1) ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਮੌਕਾਪ੍ਰਸਤੀ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲ
- (2) ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਵਿਵਸਥਾ
- (3) ਉੱਚਤਰ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਘਾਟ
- (4) ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੰਬਰਤਾ

32. ਦਲ-ਬਦਲਣ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕੀ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ :

- (1) ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਵਾਰਥਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਟਕਰਾਉ
- (2) ਸੱਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮੰਨੇਗਾ ਹੈ
- (3) ਸੰਗਠਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵੰਗਾਰਮਈ ਸੁਝ
- (4) ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਵਿਚ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ

33. ਸਮੂਹਿਕ ਦਲ-ਬਦਲੀ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਿਹੜੀ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮਾ ਵੇਰਵੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ?

- (1) ਕਾਰਜ ਦੀ ਨੈਤਿਕਤਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ
- (2) ਪਾਰਟੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ
- (3) ਨੈਤਿਕਤਾ ਦਾ ਸਮਾਜਕ ਉਭਾਰਿਆ ਗਿਆ
- (4) ਸੰਗਠਨ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ।

34. 'ਠੀਕ' ਅਤੇ 'ਗ਼ਲਤ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਬਦਲਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ :

- (1) ਸੱਚ ਨੂੰ ਝੂਠ ਅਤੇ ਝੂਠ ਨੂੰ ਸੱਚ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ।
- (2) ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਦੇ ਸਹੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਨਹਿਰਾਉਣਾ।
- (3) ਠੀਕ ਅਤੇ ਗ਼ਲਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ।
- (4) ਦੂਜੇ ਦੇ ਠੀਕ ਨੂੰ ਗ਼ਲਤ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗ਼ਲਤ ਨੂੰ ਠੀਕ ਦਰਸਾਉਣਾ।

35. ਇਸ ਵਾਚਕ ਦੇ ਪੈਰੋਂ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਖੁਸ਼ਹਿਜ਼ੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ?

- (1) ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੰਪਤੀ ਅਗਵਾਈ
- (2) ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ
- (3) ਨੈਤਿਕਤਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਰਾਜਨੀਤੀ
- (4) ਲੋਕ-ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸੰਗਠਨ-ਸੰਗਠਕੀਆਂ

36. ਦਲ ਆਧਾਰਿਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਰਾਜੀ ਕੀ ਮੁਦਾ ਹੈ ?

- (1) ਦਲ ਦੇ ਆਗੂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸਰਵੋਤਮ ਹੋਵੇਗੀ।
- (2) ਹਰੇਕ ਦਲ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤੀ ਕਰੇਗਾ।
- (3) ਹਰੇਕ ਦਲ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗਾ।
- (4) ਸੰਗਠਨ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕ-ਕਲਿਆਣ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

37. 'ਨੈਤਿਕਤਾ' ਵਿਰੁੱਧੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਹਾਯ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ?

- (1) ਨੈਤਿਕਤਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।
- (2) ਨੈਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ।
- (3) ਨੈਤਿਕਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਨਾ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।
- (4) ਨੈਤਿਕਤਾ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਵਿ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਕਰਕੇ ਲਿਆਏ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਿਉ : (38-45)

ਪਿਆਰ ਤੋਰਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ,
ਖੁੱਲ੍ਹ ਦੇਣਾ ਚਿਰ ਨਿਮਿਸ਼—
ਜੇਨ ਹਾਥ ਦੀ ਤੁੱਤੋ,
ਜਿਉਂ ਬਲ ਤੁੱਜਦੇ ਨਿਸ਼ਚ ਦੁਪਹਿਰੇ,
ਇਕ ਕਿਣਕੇ ਦੇ ਉੱਤੇ,
ਐਕ-ਕੋਕਤੀ ਦਾ ਫੰਡਾ ਉੱਡਦਾ
ਪਲ-ਛਿਣ ਛਾਂ ਕਰ ਜਾਵੇ।
ਹੇ ਮੇਰੀ ਸਰਸੀ-ਸੁੱਖ ਚੰਨੀਏ,
ਯਾਦ ਤੇਰੀ ਮੈਂ ਸਾਂਝ ਸਾਂਝ ਕੇ,
ਇਥੇ ਦਿਲ ਆਦਰ ਰੱਖੀ—
ਜਿਉਂ ਸਿਆਲੀ ਤੁੱਤੋ,
ਤੁੱਟੇ ਹੋਏ ਛੱਪ ਦੇ ਉੱਤੇ,
ਮੀਂ ਗਏ ਦਾ ਵੈਸਦਾ,
ਛੋਪਰ ਚੰਦੇ,
ਛੱਲੇ ਇਕ ਮੁਸਾਫਰ ਬੈਠਾ ਐਂਗ ਬਾਲ ਕੇ,
ਤ੍ਰਿਪ ਤ੍ਰਿਪ ਚੰਦੇ ਮੀਂਹ ਦੇ ਟੇਪਿਓ,
ਨਿੱਘ-ਛਾਵਣ ਖਾਤਰ,
ਰੋਕ ਰਿਹਾ 'ਤੇ ਗੰਧਾ ਪਾਣੀ,
ਐਂਗ 'ਤੇ ਫਕਿਆ ਹੋਵੇ।
ਕਾਹਦਾ ਮਾਣ ਕਰੇ ਕੋਈ ਦਿਲ 'ਤੇ, ਕੀ ਕੋਈ ਥੰਨੂੰ ਦੁਆਵੇ।
ਪੱਲਾ ਸਥਰ ਮੇਰੇ ਦਾ ਦਿਲ ਤੋਂ ਏਦਾਂ ਛੁੱਟ ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ—
ਜਿਉਂ ਕਟਕਾਂ ਦੇ ਵੱਚਾਂ ਦੇ ਵਿਚ,
ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਪੋਲੀ ਦਾ ਝੂਟਾ,
ਝੂਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੋਵੇ,
ਹਵਾ ਦੇ ਪੱਛਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾ,
ਕਦੇ ਫਸੇ, ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ।
ਫਸ ਜਾਵੇ, ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ।
ਮੇਰੇ ਰੋਮ ਰੋਮ 'ਚੋਂ ਹਰ ਦਮ,
ਰਹਿੰਦੀ ਏਦਾਂ ਰਵਾ ਹੈ ਪਿਆਰ ਕਹਾਣੀ—
ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਜਿਉਂ ਪਰਬਤਾਂ ਐਂਦਰ,
ਜਿਲ੍ਹਿਆਂ ਸਿੰਧੂਆਂ ਪੱਥਰਾਂ ਵਿਚੋਂ
ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਸਿਮਰਾ ਰਹਿੰਦਾ
ਕੋਸਾ ਕੋਸਾ ਪਾਣੀ।

38. ਲੇਖਕ ਅਨੁਭਵ ਵਸਤੂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਕਾਵਿ-ਬਿੰਬਾਵਲੀ ਗ੍ਰਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ :
(1) ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰੂਤ੍ਰੀਆਂ 'ਚੋਂ (2) ਇਤਿਹਾਸ ਬੋਧ 'ਚੋਂ
(3) ਯਥਾਰਥ-ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਪਰਾਤਲ 'ਚੋਂ
(4) ਸੂਫੀਆਨਾ, ਰਿਦਾਨਾ

39. ਨਜ਼ਮ ਦਾ ਆਸਰੀ ਬੰਦ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਿਰਕੇ ਭਾਵ-ਬੋਧ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ :
(1) ਸਹਿਜ-ਸੁਸਜ ਬੋਧ (2) ਦਵੰਦਾਤਮਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਬੋਧ
(3) ਤਟਾਉਗਤ ਸਥਿਤੀਆਂ (4) ਮਾਨਸਿਕ-ਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਬੋਧ

40. 'ਬਲ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸਮਾਨਤਰ ਹੈ :
(1) ਟਿੱਬ (2) ਕੱਲਰ
(3) ਬਰਸ਼ਿਲ (4) ਬੱਜਰ

41. ਲੇਖਕ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕਾਵਿ-ਬੰਦ ਵਿਚ :
(1) ਪਿਆਰ ਸਿਲਣ ਦੇ ਛਿਣ ਨੂੰ ਨਿੱਜ ਤੋਂ ਪਰ ਤੱਕ ਵੈਲਾਉਂਦਾ ਹੈ
(2) ਪਿਆਰ ਦੀ ਸੰਪੇਦਤਾ ਦੇ ਜਥੇ ਦਾ ਚਿੱਤਰ ਉਲੀਕਦਾ ਹੈ
(3) ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਕੋਮਲਤਾ ਦੇ ਅਭਾਵ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।
(4) ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਫਲਸਫਾਨਾ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

42. 'ਹੇ ਮੇਰੀ ਸਰਸੀ-ਸੁੱਖ ਚੰਨੀਏ' ਸਤਰ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਅਲੰਕਾਰ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ :
(1) ਝੁਕ (2) ਉਪਮਾ
(3) ਅਨੁਪਾਸ (4) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕਤੀ

43. "ਕਾਹਦਾ ਮਾਣ ਕਰੇ ਕੋਈ ਦਿਲ 'ਤੇ ਵਸ ਜਾਵੇ, ਛੁੱਟ ਜਾਵੇ" ਕਾਵਿ-ਸਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਇਕ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਸਿਰਕ ਦੀ :
(1) ਸਥਿਤੀ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ
(2) ਇਕਸਾਰਤਾ/ਇਕਸੁਰਤਾ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ
(3) ਵੇਗ ਤੇ ਲੈਅ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ
(4) ਖੜੋਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ।

44. 'ਤੁੱਟੇ ਹੋਏ ਛੱਪ ਦੇ ਉੱਤੇ..... ਐਂਗ 'ਤੇ ਫਕਿਆ ਹੋਵੇ' ਕਾਵਿ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਕਹੀ ਨੇ :
(1) ਪਿਆਰ ਦੀ ਪਾਵਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।
(2) ਸਮਾਜਕ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਸੁਹਜਮਈ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ।
(3) ਪਿਆਰ ਦੀ ਚਿੰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਆਰਥਕ ਖ਼ਸਤਾਹਾਲੀ ਵੱਲ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।
(4) ਪਿਆਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ।

45. ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਲੇਖਕ ਸਿਆਲ ਦੀ ਬੁਣਤੀ ਸਮੇਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਝੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ :
(1) ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਰਸਿਕਤਾ ਦਾ ਸੰਯੋਗ
(2) ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ 'ਤੇ
(3) ਅਧਿਆਤਮਕ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰਦਾ ਹੈ।
(4) ਪਿੰਗਲ, ਅਰੁਧ, ਬਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ।

46. 'ਰਸਿਕਤਾ' ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ :
(1) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੁਭਾਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨਾਲ।
(2) ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਾਕ ਨਾਲ।
(3) ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾਲ।
(4) ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਰੱਖਣ ਨਾਲ।

47. ਐਨ.ਸੀ.ਐੱਫ 2005 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਸ਼ਾ-ਸਿੱਖਿਆ :
(1) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਅਤੇ ਲਗਾਏ ਦੇ ਸੁਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
(2) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅੱਖਰ-ਅੱਖਰ ਯਾਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
(3) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਸਹਿਭਾਗਤਾ 'ਤੇ ਬਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
(4) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਲਿਖਣ 'ਤੇ ਵੱਧ ਬਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

48. ਭਾਸ਼ਾ-ਸਾਹਿਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ :
(1) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾਈ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।
(2) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕ ਕੌਸ਼ਲਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।
(3) ਉਪਯੋਗ (1) ਅਤੇ (2) ਦੋਵੇਂ
(4) ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਕਰਨਾ।

49. ਆਰਾਮਨ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤਰਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਹੈ :
(1) ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ - ਸਪਾਰੀਕਰਨ - ਨਿਯਮੀਕਰਨ - ਉਦਾਹਰਨ
(2) ਉਦਾਹਰਨ - ਸਪਾਰੀਕਰਨ - ਨਿਯਮੀਕਰਨ - ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ
(3) ਨਿਯਮੀਕਰਨ - ਉਦਾਹਰਨ - ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ - ਸਪਾਰੀਕਰਨ
(4) ਉਦਾਹਰਨ - ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ - ਸਪਾਰੀਕਰਨ - ਨਿਯਮੀਕਰਨ

50. 'ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ' ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ :
(1) ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਵਾਗ ਉਤਾਰਨਾ
(2) ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤਾਉ ਦਾ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ
(3) ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਅਭਿਆਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨਾ
(4) ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਅਭਿਆਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਜਮਾਤੀਆਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਪਰਿਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨਾ।

51. ਅਧਿਆਪਕ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਉਦਾਹਰਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨਾਲ ਨਿਯਮ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਇਹ ਸਿਖਲਾਈ ਵਿਧੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?
(1) ਆਰਾਮਨ ਵਿਧੀ (2) ਨਿਗਮਨ ਵਿਧੀ
(3) ਖੋਲ ਵਿਧੀ (4) ਪਾਠ ਸੰਸਕਰਨ ਵਿਧੀ

52. ਸ਼ਬਲ ਉਪਚਾਰਾਤਮਕ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਛਰੂਰੀ ਹੈ :
(1) ਉਪਚਾਰਕ ਸਿੱਖਣ ਸੰਗਰੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧੀ।
(2) ਭਾਸ਼ਾਈ-ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ।
(3) ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ।
(4) ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਪਛਾਣ।

53. ਭਾਸ਼ਣ ਤੇ ਲੇਖਣ ਵਿਚ ਕਿਹੜਾ ਭੁਨਿਆਈ ਫਰਕ ਹੈ ?
(1) ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸੁਚੇਤ ਹੋ ਕੇ ਨਿਗਰਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।
(2) ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਸਥਾਈ ਹੈ।
(3) ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।
(4) ਲਿਖਤੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲਦੀ ਹੈ।

54. ਭਾਸ਼ਾ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ ਕੀ ਹੈ ?
(1) ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਜਟਿਲਤਾ ਦਾ (2) ਸ਼ਬਦਾਂ, ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ
(3) ਸਹਿਜਤਾ ਅਤੇ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਦਾ
(4) ਭਾਸ਼ਾਈ-ਸੰਗਰੀ ਦਾ।

English Language : (Question Number 61 to 90)

Passage 1 : Please read the passage carefully and answer the question 61-68

"India needs to strive harder than ever before to emerge as the pivot of the twenty first century world movements. For the moment She is passing through a turbulent period reminiscent of the French Revolution as also the Industrial Revolution. Besides, the micro-chip, the internet upsurge is hitting the nation with high magnitude. It's high time that India rides the tide of social change and harness the energy unleashed by these happening to the advantage. There is an urgent need to forge a new alliance of social and economic partners for achieving political predictability as well as stability in our polity without weakening the sub-stratum of

socio-cultural ethos. Quite importantly, constitutional commitments should not be lost sight of. What is crucial is a thematic unity amongst the competing and at times, the warring sections of our society. Scorching for the commonalities amongst the diverse groups and solidifying them with sincerity should characterize our efforts. It is too tall an order to revitalize the fading spirit of integrative centralism which caters to the needs of all - 'the haves' and the 'have-nots', the privileged and the deprived sections of the society ? How much we yearn that all the pillars of democracy - the judiciary and the legislature and the regulative authorities in particular, function more efficiently and in greater harmony with each other !"

61. According to text our 'efforts' should be 'characterized' by
- search for varied groups
 - search for points of agreement
 - faith in strengthening common factors
 - sincerity towards different groups
62. In the write up, the author is
- questioning the existence of the weaker sections of the society
 - making a case for removing poverty among 'have-nots'
 - pleading for strengthening the spirit that cares for the needs of all
 - expressing his view that centralization should be allowed to fade.
63. The most appropriate conclusion that can be drawn from this passage is
- India is passing through a period of social and economic change
 - diverse groups, without losing their distinctiveness need to work for common cause
 - India is boldly facing challenges of varied nature
 - We should settle our differences under the banner of a central force.
64. In the text author looks at changes mentioned
- rather passively
 - as unexpected developments
 - in a positive manner
 - as something unimportant
65. The author ultimately desires
- political control
 - a dependable, concordant and well functioning democratic setup
 - absence of unrest in the society
 - meeting of social and economic forces
66. The term 'pivot' in the text means
- torch bearer
 - pioneer
 - upholder
 - nucleus
67. According to the author India is in disarray because
- people are becoming rebellious
 - of the impact of unprecedented developments
 - there is a change in the economic situation
 - electronic explosion has unnerved her
68. The expression 'thematic unity' refers to -
- selective agreement
 - unity of action
 - reciprocal respect
 - unity of purpose
- A computer based society becomes a fragile society, easily disrupted, held in the grip of a small technical elite who would have enormous potential power. The controller and operators of the communication channels could exert massive political and social pressure. Technology concentrates power, although it appears to decentralize it.

Spreading the computer network into every house, just as television has spread, appears to be bringing the power of computer and information systems to every corner of society. What it, in fact, does is to tighten the grip of a few on many. More people become dependent for their entertainment, their news and information, even for their financial arrangements and household facilities on a small group of people who control and manipulate the system for their own ends. The greater our technological dependence becomes (the more 'freedom' technology gives us), the more fragile does society become.

Technological dependence makes a society essentially unstable. It means that communities of people come to rely for their needs (food, work and social interactions) on organizations beyond the horizon of their own community. The technological infrastructure of such a society removes functions from local to regional, national or even to international levels. Food is not grown by the local community but is provided by an agricultural industry backed up by a complex food processing and distribution scheme that itself depends on other industries such as petro-chemical industry which itself is unstable and subject to many other inter-related concerns. A stable society can provide for its own needs on a local scale and would look further only for luxuries. An unstable technological society regards even luxuries as essentials, because to produce them would be economically profitable. The instability of a technologically dependent society is also shown when restrictions are imposed on the rights of its citizens. The high-security computer installation, like the nuclear power station, reduces the citizen's rights. The need to protect society's high technology comes at the expense of restricting what citizens may do or where they be allowed to go. With soft computer technology the loss of rights comes primarily in the form of loss of privacy of information and the difficulty of finding out what information is held by whom, for what purpose, on whom. Countries themselves are not immune. Spy satellites look down on neutral as well as on the hostile. We are all, globally watched, so that whatever is done anywhere, is done in public.

69. The word 'immune' in the third paragraph refers to
- aggression by neighbours
 - dependence on computers
 - violation of citizen rights
 - exempted from the impact of technology
70. Compared to an 'unstable' society a 'stable' society
- provides for wider dissemination of information
 - respects citizen's demand for progress
 - fulfils its basic needs locally
 - provides for enjoyment of luxuries.

71. The paradox of technological progress for us is that the more we
- are freed of the burden of our domestic chores the more enfeebled we become
 - rely on technology the more we increase our expenditure
 - depend on technology the more leisure time we have on our hands
 - bank upon technological assistance the more we become unsure of our capabilities.
72. In this passage, a computer based society is called fragile because
- it can be easily disrupted
 - power gets highly decentralized in it
 - a handful of people can manipulate it
 - no one has real power to control it.
73. Restrictions on citizen's rights in a technologically dependent society can take the form of
- people's inability to exercise their freedom to have new knowledge
 - excess of information in the hands of a few people
 - lack of privacy of information
 - high degree of privacy for a handful of people.
74. The author's viewpoint regarding the illusory character of decentralization brought about by computer technology is conveyed in the first paragraph by the word
- Fragile
 - Tighten
 - Manipulate
 - Appears
75. The greatest weakness of a technologically based society in the author's perception, is that
- it needs continued expansion
 - it is based on petro-chemical industry
 - it needs complex political system to uphold it
 - it leads to an infirm society.
76. Which of the following is true about comprehension ?
- For comprehension prior knowledge of the subject is required.
 - It is an active process in which the reader works to construct a meaningful message from a text
 - Learner's decoding skills are not required.
 - Comprehension requires a learner to have good vocabulary.
77. Which of the following strategies is likely to be most effective to address student's difficulty in pronouncing a particular phoneme ?
- Repeating the phoneme several times while pointing to its corresponding letters in a chart
 - Using minimal pair activities such as rhyming words in poems and songs.
 - Using an illustration to point out the specific parts of the mouth and point of articulation involved.
 - Making the learner repeat several times by listening to others.
78. The most effective approach to promote language development in learner is that in which the teacher
- provides constant feedback to those learners whose language usage is problematic
 - regularly points out learners language errors immediately and explicitly
 - chooses what errors to correct by primarily using contrastive analysis
 - ignores learners errors and focuses primarily on comprehension.
79. Which of the following has given most important to social interaction in the theory of language development ?
- Skinner
 - Chomsky
 - Piaget
 - Vygotsky
80. 'Scanning' means to read rapidly for
- specific information
 - general review
 - detailed information
 - comprehension
81. CALP refers to
- Communicative Academic Language Proficiency
 - Cognitive Academic Language Proficiency
 - Cognitive Academic Learning Proficiency
 - Communicative Academic Learning Proficiency
82. Which of these is not correct in Grammar-Translation method ?
- Reading and writing are the main focus
 - The sentence is the basis unit of teaching and language practice.
 - Grammar is taught inductively
 - Accuracy is emphasized
83. To understand the complex meaning of a text, which one of these is the most helpful ?
- Reading aloud
 - Silent reading
 - Intermittent reading
 - Extensive reading
84. The main objective of teaching of second language is
- to be able to read text for enjoyment
 - appropriate and spontaneous use of language for at least daily purposes.
 - to develop critical thinking in the learners
 - accurate use of language in formal situations
85. The primary objective of teaching literature to elementary school learner is to
- teach them language through literature
 - make them appreciate literature
 - develop interest in learners for literature
 - develop critical thinking abilities

86. Which one of these does not refer to Chomskian perspective?

- (1) All children successfully acquire their native language
 - (2) Children have an innate ability to discover for themselves the underlying rules of language
 - (3) Imitation and practice are the primary processes in language development
 - (4) Children are biologically programmed for language.
87. Which of these is NOT the principle of extensive reading?
- (1) Learners read as much as possible
 - (2) Reading is individual and silent
 - (3) The purpose of reading is for pleasure
 - (4) Reading speed is quite slow

ਭਾਗ—B ਗਣਿਤ (ਦੁ-ਭਾਸ਼ੀਆ)-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 91-120

91. A circle is entirely in another circle. It is possible to draw.

- (1) one common tangent (2) two common tangents
- (3) no common tangent
- (4) infinite number of tangents

92. Three cubes each of side 5 cm are joined end to end. The surface area of resulting cuboid is

- (1) 350 cm^2 (2) 340 cm^2
- (3) 320 cm^2 (4) 330 cm^2

93. If solid sphere of radius r is melted and recast into a solid cone of height r , then the radius of the base of the cone is:

- (1) $2r$ (2) r
- (3) $4r$ (4) $3r$

94. If 3 equal circles of radius 3 cm each touch each other, then the area of the region enclosed between them is:

- (1) $\sqrt{3}/2(2-\pi)$ (2) $9/2(2\sqrt{3}-\pi)$
- (3) $9/2(2\sqrt{3}+\pi)$ (4) $3/2(\sqrt{3}-\pi)$

95. Rohit marketed the goods 20% above the cost price. He then made some discount on it and earned a profit of 8%. The rate of discount made by Rohit is

- (1) 16% (2) 6%
- (3) 120% (4) 10%

96. For what value of n , the n th terms of an AP is 63, 65, 67 and 3, 10, 17 are equal?

- (1) 10 (2) 11
- (3) 12 (4) 13

88. Language laboratory is primarily used for language teaching to

- (1) help the learners improve their language in general
- (2) make the language lesson easy and interesting
- (3) help learners identify and rectify their errors
- (4) make the teachers task less burdensome.

89. Meaning of a word is

- (1) universal (2) contextual
- (3) objective and natural (4) predetermined

90. 'Passive vocabulary' means that learners

- (1) understand the meanings but cannot use them
- (2) are clueless about the meanings of the words
- (3) use the words without knowing their meaning
- (4) know the meanings of the words but hardly use them

91. ਜੇ ਇਕ ਚੱਕਰ, ਦੂਜੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚਕਾਰ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਣਾਉਣੀ ਸੰਭਵ ਹੈ:

- (1) ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਸਪਰਸ਼ ਰੇਖਾ (2) ਦੋ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਪਰਸ਼ ਰੇਖਾਵਾਂ
- (3) ਕੋਈ ਸਾਂਝੀ ਸਪਰਸ਼ ਰੇਖਾ ਨਹੀਂ
- (4) ਅਣਗਿਣਤ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਪਰਸ਼ ਰੇਖਾਵਾਂ

92. 5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਭੁਜਾ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਘਟਾਂ ਨੂੰ, ਇਕ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਕ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਘਟਾਵੇ ਦੀ ਸਤਹਿ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਹੋਵੇਗਾ:

- (1) 350 ਵਰਗ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ (2) 340 ਵਰਗ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ
- (3) 320 ਵਰਗ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ (4) 330 ਵਰਗ ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ

93. ਇਕ ਠੋਸ ਗੋਲਾ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਧ-ਵਿਆਸ r ਹੈ, ਨੂੰ ਪਿਘਲਾ ਕੇ ਇਕ ਠੋਸ ਸ਼ੇਰੂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਾਈ r ਹੈ, ਉਸ ਸ਼ੇਰੂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦਾ ਅਰਧ-ਵਿਆਸ ਹੋਵੇਗਾ:

- (1) $2r$ (2) r
- (3) $4r$ (4) $3r$

94. ਜੇਕਰ 3 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਅਰਧ-ਵਿਆਸ ਵਾਲੇ 3 ਸਮਾਨ ਚੱਕਰ, ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਹੈ:

- (1) $\sqrt{3}/2(2-\pi)$ (2) $9/2(2\sqrt{3}-\pi)$
- (3) $9/2(2\sqrt{3}+\pi)$ (4) $3/2(\sqrt{3}-\pi)$

95. ਰੋਹਿਤ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮੁੱਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਗਤ-ਮੁੱਲ ਤੋਂ 20% ਵਧਾ ਕੇ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਉਹ ਫਿਰ ਛੋਟ ਦੇ ਕੇ 8% ਲਾਭ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਰੋਹਿਤ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ ਦੀ ਦਰ ਹੈ:

- (1) 16% (2) 6%
- (3) 120% (4) 10%

96. ਸਮਾਨਤਰ ਲੜੀ (ਏ.ਪੀ.) 63, 65, 67 ਅਤੇ 3, 10, 17, ਦਾ n ਵੀਂ ਪਦ ਸਮਾਨ ਹੈ। n ਦਾ ਮਾਨ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?

- (1) 10 (2) 11
- (3) 12 (4) 13

97. If Rs. 581 is divided among A, B, C so that $4A = 5B = 7C$, then A, B, C will get -

- (1) 140, 175, 266 (2) 266, 175, 140
- (3) 144, 180, 257 (4) 245, 196, 140

98. The cost of quality A rice is Rs. 3.10 per kg and that of quality B rice is Rs. 3.60 per kg. In what proportion A and B must be mixed so that the resultant be worth Rs. 3.25 per kg?

- (1) 7:9 (2) 7:4
- (3) 7:5 (4) 7:3

99. Two cars start from one point and move along two roads, at right angles to each other. Their speeds are 36 and 48 kmph respectively. After 15 seconds the distance between them will be -

- (1) 180m (2) 200m
- (3) 250m (4) 300m

100. Ram inherited 80% of land from his father's 600 acres of land. Ram gave 6/10 of his land to Jasmeet, and Jasmeet gave 2/5 of his land to Gurmeet. How much land did Gurmeet receive to the nearest acre?

- (1) 210 (2) 180
- (3) 130 (4) 115

101. At 4:23 pm, how many degree has the hour hand of a clock moved from the position at noon?

- (1) 135° (2) 134°
- (3) 133° (4) 132°

102. An article was sold at a loss of 29%. Had it been sold for Rs. 84 more, 11% would have been gained. The cost price of that article is:

- (1) 210 (2) 200
- (3) 180 (4) 170

103. In any triangle the centroid divides the median in the ratio of

- (1) 1:1 (2) 3:1
- (3) 2:1 (4) 3:2

104. The mean of the squares of the first n natural numbers is

- (1) $n^2 + 1$ (2) $n^4 + 1/n$
- (3) $(n+1)(2n+1)/6$ (4) $(n+1)(n+2)/m$

105. A number p/q such that $q \neq 0$ is said to be in its lowest term when

- (1) p and q have common factor
- (2) p and q have no common factor
- (3) p is a multiple of q (4) q is a multiple of p

106. If $a : b = 2 : 3$ and $b : c = 5 : 6$, then $a : b : c$ is

- (1) 2:3:6 (2) 2:5:6
- (3) 6:5:12 (4) 10:15:18

97. ਜੇਕਰ 581 ਰੁਪਏ ਨੂੰ A, B, C ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ $4A = 5B = 7C$ ਹੋਵੇ ਤਾਂ A, B, C ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਰੁਪਏ ਮਿਲਣਗੇ?

- (1) 140, 175, 266 (2) 266, 175, 140
- (3) 144, 180, 257 (4) 245, 196, 140

98. ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ 3.10 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਹੈ ਅਤੇ B ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚੌਲਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ 3.60 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਹੈ। A ਅਤੇ B ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਮਿਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪਰਿਣਾਮੀ ਮਿਸ਼ਰਣ ਦਾ ਮੁੱਲ 3.25 ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਹੋਵੇ?

- (1) 7:9 (2) 7:4
- (3) 7:5 (4) 7:3

99. ਦੋ ਕਾਰਾਂ ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ ਤੋਂ ਦੋਵੇਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਾਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਦੱਖ-ਪੱਛਮੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਦੌੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਸੜਕਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਸਮ-ਕੋਣ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਸਮਾਪਤ 36 ਅਤੇ 48 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਹੈ। 15 ਸੈਕਿੰਡ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ?

- (1) 180 ਮੀਟਰ (2) 200 ਮੀਟਰ
- (3) 250 ਮੀਟਰ (4) 300 ਮੀਟਰ

100. ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ 600 ਏਕੜ ਝਮੀਨ ਦਾ 80% ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਰਾਮ ਆਪਣੀ ਝਮੀਨ ਦਾ 6/10 ਭਾਗ ਜਸਮੀਤ ਨੂੰ ਅਤੇ ਜਸਮੀਤ ਆਪਣੀ ਝਮੀਨ ਦਾ 2/5 ਭਾਗ ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੀਤ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਕਿੰਨੇ ਏਕੜ ਝਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੈ?

- (1) 210 ਏਕੜ (2) 180 ਏਕੜ
- (3) 130 ਏਕੜ (4) 115 ਏਕੜ

101. ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 4:24 ਮਿੰਟ ਤੱਕ, ਘੰਟੇ ਵਾਲੀ ਹੂਈ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਡਿਗਰੀ ਤੱਕ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ?

- (1) 135° (2) 134°
- (3) 133° (4) 132°

102. ਇਕ ਵਸਤੂ 29% ਘਾਟ 'ਤੇ ਵੇਚੀ ਗਈ। ਜੇਕਰ ਉਸਨੂੰ 84 ਰੁਪਏ ਵਧਾ ਕੇ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ 11% ਖ਼ੁਨਾਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵਸਤੂ ਦੀ ਲਾਗਤ-ਕੀਮਤ ਹੈ:

- (1) 210 ਰੁਪਏ (2) 200 ਰੁਪਏ
- (3) 180 ਰੁਪਏ (4) 170 ਰੁਪਏ

103. ਕਿਸੇ ਵੀ ਤ੍ਰਿਭੁਜ ਵਿਚ ਮੱਧਅੰਤਰ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਕ ਕਿਹੜੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ:

- (1) 1:1 (2) 3:1
- (3) 2:1 (4) 3:2

104. ਪਹਿਲੀ n ਪ੍ਰਭੂਤਕ ਸੰਖਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਅੰਸ਼ਤ ਹੋਵੇਗਾ:

- (1) $n^2 + 1$ (2) $n^4 + 1/n$
- (3) $(n+1)(2n+1)/6$ (4) $(n+1)(n+2)/m$

105. ਸੰਖਿਆ p/q ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ $q \neq 0$ । ਇਹ ਸੰਖਿਆ ਆਪਣੀ ਨਿਘੁਤਮ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ:

- (1) p ਅਤੇ q ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਗੁਣਨਖੰਡ ਹੋਵੇ।
- (2) p ਅਤੇ q ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਾਂਝਾ ਗੁਣਨਖੰਡ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- (3) p , q ਦਾ ਗੁਣਨਖੰਡ ਹੋਵੇ। (4) p , q ਦਾ ਗੁਣਨਖੰਡ ਹੋਵੇ।

106. ਜੇਕਰ $a : b = 2 : 3$ ਅਤੇ $b : c = 5 : 6$ ਹੈ ਤਾਂ $a : b : c$ ਹੋਵੇਗਾ।

- (1) 2:3:6 (2) 2:5:6
- (3) 6:5:12 (4) 10:15:18

PSTET Previous Paper Dec. 2013 (Paper - II) Math / Science (12)

107. Find the least multiple of 7 which when divided by 2, 3, 4, 5 and 6 leaves the remainders 1, 2, 3, 4 and 5 respectively.
- (1) 119 (2) 169
(3) 385 (4) 749
108. A conical cap just covers two spheres placed one above the other on a table. If the radii of the sphere are 1 m and 2.25m, find the height of the cone.
- (1) 5.3m (2) 7.8m
(3) 8.1m (4) 6.5m
109. The angles of a triangle in ascending order are x, y, z and $y - x = z - y = 10^\circ$. The smallest angle of the triangle is
- (1) 40° (2) 60°
(3) 50° (4) 70°
110. If $x + y = \sqrt{3}$ and $x - y = \sqrt{2}$ then the expression $8xy (x^2 + y^2)$ has the value
- (1) $5\sqrt{2}$ (2) $10\sqrt{2}$
(3) 20 (4) 5
111. If $(a + b + c)^2 = 3(ab + bc + ca)$, then which of the following is true?
- (1) $a \neq b \neq c$ (2) $a > b > c$
(3) $a < b < c$ (4) $a = b = c$
112. Harjeet was trying to construct a triangle with following dimension. In which of the following case, it will not be possible to construct the triangle.
- (1) $\triangle ABC$, $AB = 3$ cm $BC = 4$ cm $CA = 3$ cm
(2) $\triangle ABC$, $AB = 6$ cm $BC = 2$ cm $CA = 9$ cm
(3) $\triangle ABC$, $AB = 11$ cm $BC = 8$ cm $CA = 14$ cm
(4) $\triangle ABC$, $AB = 3$ cm $BC = 4$ cm $CA = 3$ cm
113. In a pair of fractions, fraction A is twice the fraction B and the sum of 2 fractions is $2/25$. What is the value of
- (1) $1/25$
(4) none of these
- side x cm is removed from each corner of a measuring a cm by b cm. The formula for the new figure is
- (1) $4x^2$ (2) $A = (a-2x)^2 + (b-2x)^2$
(3) $2x(b-2x)$ (4) $A = (a-x)(b-x)$
- all has two ticket prices, one for adults and children. A family of 6 adults and 10 children is 3800, while for 5 adults and 12 children the 900. The cost of an adult ticket and cost of a is
- (1) 250 (2) 220 (3) 350 (4) 300

PSTET Previous Paper Dec. 2013 (Paper - II) Math / Science (13)

116. Teacher must base his/her lesson plan on
- (1) the mathematical content
(2) the learners
(3) the way students learn mathematics
(4) all of the above
117. A mathematics laboratory in school is a place
- (1) to do controlled mathematical experiments
(2) to facilitate open ended investigations and activities
(3) to keep teaching aids
(4) all of the above
118. Mathematics teacher can encourage creativity and originality of ideas through
- (1) project work (2) multiple choice questions
(3) weakly test (4) all of the above
119. A method to check an already established mathematical result is
- (1) Induction (2) Verification
(3) Deduction (4) Problem solving
120. National Curriculum Framework-2005 has highlighted two kinds of aims of teaching mathematics
- (1) Primary aim and secondary aim
(2) Narrow aim and higher aim
(3) Long term aim and short term aim
(4) Ultimate aim and small time aim
121. The roots of which plant is the characteristic of monocot plants?
- (1) Pea (2) Neem
(3) Grass (4) Mango
122. The nerves taking the message from the brain to body parts like muscles are called
- (1) Dendrites (2) Afferent nerves
(3) Efferent nerves (4) None of the above
123. If a seedling is placed artificially with its radicle pointing upwards then -
- (1) it will keep growing straight upwards
(2) it will maintain its position in horizontal plane parallel to the ground.
(3) it will bend so as to move towards the ground
(4) it will stop growing immediately.
124. Non-metals when mixed with metals form
- (1) Negatively charged species
(2) Neutral species (3) Positively charged species
(4) Amalgams
125. Th
- (1)
(2)
(3)
(4)
116. ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਾਠ-ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :
- (1) ਗਣਿਤਕ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ
(2) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ
(3) ਜਿਸ ਵੰਗ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗਣਿਤ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ
(4) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ
117. ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਗਣਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਉਹ ਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿੱਥੇ :
- (1) ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਗਣਿਤਕ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ ਜਾਣ।
(2) ਬੱਚੇ ਅੰਤ ਵਾਲੀ ਖੋਜ-ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਵਧਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।
(3) ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਸਮੱਗਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ।
(4) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ।
118. ਗਣਿਤ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਰਾਹੀਂ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ :
- (1) ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਕਾਰਜ ਰਾਹੀਂ (2) ਬਹੁ-ਚੋਣਵੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਰਾਹੀਂ
(3) ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਰਾਹੀਂ (4) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ।
119. ਪੂਰਵ ਸਥਾਪਤ ਗਣਿਤਕ ਪਰਿਣਾਮਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧੀ ਹੈ :
- (1) ਆਗਮਨ ਵਿਧੀ (2) ਜਾਂਚ-ਪੜਤਾਲ ਵਿਧੀ
(3) ਨਿਗਮਨ ਵਿਧੀ (4) ਸਮੱਸਿਆ ਸੁਲਭਾਉ ਵਿਧੀ
120. ਐੱਨ.ਸੀ.ਐੱਫ. 2005 ਗਣਿਤ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ, ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਦਾ ਹੈ :
- (1) ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਉਦੇਸ਼
(2) ਸੈਕੰਡਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉੱਚਤਰ ਉਦੇਸ਼
(3) ਲੰਮੀ ਮਿਆਦ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਘੱਟ ਮਿਆਦ ਦਾ ਉਦੇਸ਼
(4) ਅੰਤਲਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਬੌਧ-ਚਿਰਾ ਉਦੇਸ਼
121. ਕਿਹੜੇ ਪੌਦੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇਕ-ਬੀਜੀ ਪੌਦੇ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ?
- (1) ਮਰ (2) ਨਿਮ
(3) ਘਾਹ (4) ਅੰਬ
122. ਦਿਮਾਗ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਦੇ, ਦੂਜੇ ਅੰਗਾਂ ਤੱਕ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ :
- (1) ਡੈਂਡਰਾਇਟ (2) ਐਫਰੈਂਟ ਨਸਾਂ
(3) ਏਫਰੈਂਟ ਨਸਾਂ (4) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ
123. ਜੇਕਰ ਇਕ ਨਵੇਂ ਉੱਗੇ ਪੌਦੇ ਦਾ ਅੰਕੁਰ ਬਣਾਵਟੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਚਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ :
- (1) ਉਹ ਉੱਚਾ ਹੋਣ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਵੱਧਦਾ ਜਾਵੇਗਾ
(2) ਉਹ ਛਿਤਮ ਸਤਹਿ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸਮਾਂਤਰ ਬਣਾਏ ਰੱਖੇਗਾ।
(3) ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝੁਕੇਗਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਵੱਲ ਜਾਵੇ।
(4) ਉਸ ਦਾ ਉਸੇ ਵੱਲ ਵੱਧਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।
124. ਅਧਾਤ ਜਦੋਂ ਧਾਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਣਦੀ ਹੈ :
- (1) ਰਿਣਾਤਮਕ ਆਵੇਸ਼ਿਤ ਸਪੀਸ਼ਿਜ
(2) ਨਿਸ਼ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਸਪੀਸ਼ਿਜ (3) ਧਨਾਤਮਕ ਆਵੇਸ਼ਿਤ ਸਪੀਸ਼ਿਜ
(4) ਅਮੇਲਗਮ
125. ਖਣਿਜ-ਜਲ ਹੈ :
- (1) ਖਾਣਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜਲ।
(2) ਚਸ਼ਮੇ ਦਾ ਜਲ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਚਟਾਨੀ ਖਣਿਜ ਘੁਲਿਆ ਹੋਵੇ।
(3) ਜ਼ਮੀਨ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਖਣਿਜਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜਲ।
(4) ਖਾਰੇਪਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਜਲ।

PSTET Previous Paper Dec. 2013 (Paper - II) Math / Science (14)

126. Which of the following is a way to use water economically ?

- (1) Construction of bawris
- (2) Rainwater harvesting
- (3) Drip irrigation
- (4) Infiltration

127. If a lens is cut horizontally and split into two halves. What will happen to the focal length ?

- (1) No change will take place
- (2) focal length will become half
- (3) focal length will become zero
- (4) focal length will double.

128. The focal length of a convex lens is 12 cm. When the object is at a point beyond 24 cm from the lens, the image on the other side of the lens will be formed at

- (1) 15 cm
- (2) 24 cm
- (3) 12 cm
- (4) infinity

129. The cause of rainbow in the sky is due to tiny droplets of water behaving like

- (1) a convex lens
- (2) a concave mirror
- (3) a prism
- (4) a concave lens

130. At the National Science centre there are three mirrors, Mirror A gives a diminished image of Mary, Mirror B gives the same image of Mary and mirror C gives a magnified image of Mary. Identify mirrors A, B and C.

- (1) A is a concave mirror, B is a plane mirror, C is a convex mirror.
- (2) A is a plane mirror, B is a convex mirror, C is a concave mirror.
- (3) A is a convex mirror, B is a plane mirror, C is a concave mirror.
- (4) A is a plane mirror, B is a concave mirror, C is a convex mirror.

131. Name the organisms belonging to the second and the fourth trophic levels in the food chain comprising the following ?

- (1) Frogs and Insects
- (2) Insects and Snakes
- (3) Hawks and snakes
- (4) Frogs and Snakes

Which of the following is a saprophyte ?

- (1) Bread mould
- (2) Mushroom
- (3) Yeast
- (4) All of the above

If you observe the bottoms of cooking vessels getting blackened in a gas or kerosene store, it means that

- (1) The stove is defected and should be disposed off.
- (2) Air holes are blocked and incomplete combustion of fuel is taking place.
- (3) The burning of fuel always produces a black substance which deposits on the cooking vessel.
- (4) There is some problem with the cooking vessel and should be changed.

Reaction of a substance X with alcohol in presence of acid as a catalyst product fruity smell. X is a/an :

- (1) Aldehyde
- (2) Carboxylic acid
- (3) Ketone
- (4) Alkene

Reaction of a substance X with alcohol in presence of acid as a catalyst product fruity smell. X is a/an :

- (1) Aldehyde
- (2) Carboxylic acid
- (3) Ketone
- (4) Alkene

Reaction of a substance X with alcohol in presence of acid as a catalyst product fruity smell. X is a/an :

- (1) Aldehyde
- (2) Carboxylic acid
- (3) Ketone
- (4) Alkene

Reaction of a substance X with alcohol in presence of acid as a catalyst product fruity smell. X is a/an :

- (1) Aldehyde
- (2) Carboxylic acid
- (3) Ketone
- (4) Alkene

126. ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਢੰਗ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ?

- (1) ਬੁਝੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ
- (2) ਮੀਂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ
- (3) ਬੂਟ-ਬੂਟ ਕਰਕੇ ਜਿਜਣਾ
- (4) ਪਾਣੀ ਦਾ ਅੰਦਰ ਰਿਸਣਾ

127. ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਲੈਂਸ ਨੂੰ ਛਿੜਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੱਟ ਕੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਫੋਕਲ ਲੈਂਸ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ ?

- (1) ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰੇਗੀ
- (2) ਫੋਕਲ ਲੈਂਸ ਅੱਧੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ
- (3) ਫੋਕਲ ਲੈਂਸ ਦੂੱਗਣੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ
- (4) ਫੋਕਲ ਲੈਂਸ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ

128. ਇੱਕ ਉੱਤਲ ਲੈਂਸ ਦੀ ਫੋਕਲ ਲੈਂਸ 12 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ ਲੈਂਸ ਤੋਂ 24 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਦੂਰ, ਇੱਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਲੈਂਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਣੇਗਾ :

- (1) 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ 'ਤੇ
- (2) 24 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ 'ਤੇ
- (3) 12 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ 'ਤੇ
- (4) ਅਨੰਤ 'ਤੇ

129. ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਉਦੋਂ ਹੋਂਦ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ-ਨਿੱਕੀਆਂ ਧੁੰਦਾਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ :

- (1) ਉੱਤਲ ਲੈਂਸ ਵਾਂਗ
- (2) ਅਵਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਾਂਗ
- (3) ਪ੍ਰਿਜ਼ਮ ਵਾਂਗ
- (4) ਅਵਤਲ ਲੈਂਸ ਵਾਂਗ

130. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਗਿਆਨ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਸ਼ੀਸ਼ਾ A ਮੋਰੀ ਦਾ ਘਟਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੀਸ਼ਾ B ਮੋਰੀ ਦਾ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੀਸ਼ਾ C ਮੋਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੀਸ਼ੇ A, B ਅਤੇ C ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰੋ :

- (1) A ਅਵਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, B ਸਮਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, C ਉੱਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ
- (2) A ਸਮਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, B ਉੱਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, C ਅਵਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ
- (3) A ਉੱਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, B ਸਮਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, C ਅਵਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ
- (4) A ਸਮਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, B ਅਵਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ, C ਉੱਤਲ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਹੈ

131. ਡੱਢੂ, ਸੱਪ, ਪੰਛੇ, ਬਾਜ, ਕੀੜੇ 'ਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ ਜਿਹੜੇ ਭੋਜਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਆਰਧ ਪੱਧਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ :

- (1) ਡੱਢੂ ਤੇ ਕੀੜੇ
- (2) ਕੀੜੇ ਤੇ ਸੱਪ
- (3) ਬਾਜ ਤੇ ਸੱਪ
- (4) ਡੱਢੂ ਤੇ ਸੱਪ

132. ਹੇਠਾਂ ਦਰਜ ਕਿਹੜਾ ਇੱਕ ਮਿੱਝ-ਜੀਵੀ ਹੈ ?

- (1) ਬੈਂਡ ਉੱਲੀ
- (2) ਮਸ਼ਰੂਮ
- (3) ਖੰਭੀਰ
- (4) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਹੀ

133. ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ ਕਿ, ਗੈਸ ਜਾਂ ਕੈਰੋਸੀਨ ਸਟੋਵ 'ਤੇ ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਪਾਸਾ ਕਾਲਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ :

- (1) ਸਟੋਵ ਖਰਾਬ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ
- (2) ਹਵਾ ਦੇ ਛੋਕੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਾਲਣ ਅਧੂਰਾ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ
- (3) ਬਾਲਣ ਦੇ ਜਲਣ ਨਾਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਕਾਲਾ ਪਦਾਰਥ ਬਣਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭੋਜਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡਿਆਂ 'ਤੇ ਜੰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ
- (4) ਭੋਜਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਰਾਬੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

134. ਇੱਕ ਉਤਪ੍ਰੇਰਕ ਵਾਂਗ ਐਂਜ਼ਾਈਮ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਲਕੋਹਲ ਨਾਲ ਪਦਾਰਥ X ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਫਲਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋਹੀ ਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, X ਹੈ :

- (1) ਅਲਡੀਹਾਈਡ
- (2) ਕਾਰਬੋਸਿਲਕ ਐਂਜ਼ਾਈਮ
- (3) ਕੀਟੋਨ
- (4) ਅਲਕੀਨ

135. ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਨਿਊਟ੍ਰੋਨ ਨੂੰ ਹੀਲੀਅਮ ਨਿਊਕਲੀਅਸ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲੇਗਾ :

- (1) ਲਿਥੀਅਮ
- (2) ਹੀਲੀਅਮ
- (3) ਹਾਈਡ੍ਰੋਜਨ
- (4) ਕਾਰਬਨ

PSTET Previous Paper Dec. 2013 (Paper - II) Math / Science (15)

136. If a coin, a feather and a ball are dropped from a tower in Vacuum, then the

- (1) coin will reach the ground first
- (2) feather will reach first
- (3) ball will reach first
- (4) all will reach at the same time

137. Endemic species are those, which are

- (1) found widely across various terrains
- (2) endangered
- (3) advanced from evolutionary point of view
- (4) found at only one place

138. The damage to tendon leads to

- (1) fracture of limb bones
- (2) dislocation of limb bones
- (3) shortening of limb bones
- (4) elongation of limb bones

139. If the voltage is doubled in the Ohm's law circuit, what is the effect on the resistance of the conductor ?

- (1) It becomes doubled
- (2) It becomes half
- (3) It remains the same
- (4) It becomes four times

140. Which of the following can be explained by inertia of motion ?

- (1) Removing dust from a carpet by hitting with a stick.
- (2) Falling of a coin when the card is flicked quickly.
- (3) Falling on jumping from a moving bus.
- (4) Falling backwards when a bus starts.

141. One of the primary functions of the alveoli is to create a large surface area in the lungs, which is needed

- (1) a energy storage
- (2) to remove toxins from the blood
- (3) so store oxygen for further use
- (4) for gas exchange

142. The removal of cuticle from the leaf of a plant would most likely result in an increase in

- (1) surface area
- (2) food production
- (3) water loss
- (4) fungus resistance

143. The food cans are coated with tin and not with zinc because the zinc

- (1) is costlier than tin.
- (2) has high melting point than tin
- (3) is more reactive than tin.
- (4) is less reactive than tin.

144. In the morning, the dew drops on the leaves of grass are the result of which of the following processes ?

- (1) Transpiration
- (2) Evaporation
- (3) Condensation
- (4) Guttation

145. In a decorative light all the bulbs are connected in series. If one of the bulb burns out, what is the effect on other bulbs ?

- (1) The other bulbs glow unaffected.
- (2) The other bulbs do not glow at all.

136. ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸਿੱਕਾ, ਖੰਭ ਅਤੇ ਗੇਂਦਾਂ ਨੂੰ ਮੀਨਾਰ ਤੋਂ ਖਲਾਅ ਵਿੱਚ ਉੱਟਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ?

- (1) ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਕਾ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗਾ
- (2) ਪਹਿਲਾਂ ਖੰਭ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗਾ
- (3) ਪਹਿਲਾਂ ਗੇਂਦ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗਾ
- (4) ਸਾਰੇ ਇਕ ਸਮੇਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇਗੇ

137. 'ਸਥਾਨਕ ਜਾਤਾਂ' ਉਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ :

- (1) ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਭੁੱਖ-ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ
- (2) ਲੁਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
- (3) ਵਿਕਾਸਮੂਲਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ
- (4) ਇੱਕ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

138. ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ :

- (1) ਅੱਗਾਂ ਦੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ
- (2) ਅੱਗਾਂ ਦੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟਣਾ
- (3) ਅੱਗਾਂ ਦੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ
- (4) ਅੱਗਾਂ ਦੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਵੱਧ ਜਾਣਾ

139. ਜੇਕਰ ਚਿੱਕਮ ਦੇ ਸਰਕਟ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੋਲਟੇਜ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਚਾਲਕ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧ 'ਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ ?

- (1) ਉਹ ਵੀ ਦੁੱਗਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ
- (2) ਉਹ ਅੱਧਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ
- (3) ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਰਹੇਗਾ
- (4) ਉਹ ਚਾਰ ਗੁਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ

140. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆਂ 'ਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਗਤੀ ਦੀ ਜੜਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ :

- (1) ਗਲੀਚੇ ਦੀ ਪੂੜ ਨੂੰ ਸੌਟੀ ਨਾਲ ਹਟਾਉਣਾ।
- (2) ਉਂਗਲ ਤੇ ਟੁਟਕਾ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਡਿੱਗਣਾ।
- (3) ਚੱਲਦੀ ਬੱਸ ਤੋਂ ਕੁੱਦਣ ਕਰਕੇ ਡਿੱਗਣਾ
- (4) ਬੱਸ ਚੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਡਿੱਗਣਾ।

141. ਐਲਵੀਓਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਵੇਵਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਸਰਗੀ ਹਿੱਸਾ ਕਾਇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :

- (1) ਊਰਜਾ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਲਈ।
- (2) ਖੂਨ 'ਚੋਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ।
- (3) ਅਗਾਹ ਵਾਸਤੇ ਵਰਤਨ ਲਈ ਆਕਸੀਜਨ ਜਮਾ ਕਰਨ ਲਈ।
- (4) ਗੈਸਾਂ ਦੇ ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ।

142. ਇੱਕ ਪੌਦੇ ਦੀ ਪੱਤੀ ਦੀ ਉਤਲੀ ਸਤਹ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ :

- (1) ਸਰਗੀ ਹਿੱਸਾ
- (2) ਭੋਜਨ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ
- (3) ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਮੀ
- (4) ਕਾਈ ਅਵਰੋਧ

143. ਭੋਜਨ ਦੇ ਕਨਸਰਵਰ ਨੂੰ ਕਲੀ ਨਾਲ ਲੇਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਜਿਸਤ ਨਾਲ ਕਿਉਂਕਿ :

- (1) ਜਿਸਦੇ ਕਲੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਿੰਗਾ ਹੈ
- (2) ਜਿਸਦੇ ਪਿਘਲਣ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਕਲੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ
- (3) ਜਿਸਤ ਕਲੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮਾਤਮਕ ਹੈ।
- (4) ਜਿਸਤ ਕਲੀ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮਾਤਮਕ ਹੈ।

144. ਸਵੇਰੇ ਘਾਹ ਦੀ ਪੱਤੀਆਂ 'ਤੇ ਤੁੱਲ ਦੀਆਂ ਧੁੰਦਾਂ ਬਣਨਾ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ :

- (1) ਟਰਾਂਸਪੀਰੇਸ਼ਨ
- (2) ਇਵੈਪੋਰੇਸ਼ਨ
- (3) ਕੰਡੈਂਸੇਸ਼ਨ
- (4) ਗਟੇਸ਼ਨ

145. ਸਜਾਵਟੀ ਬੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਬਲਬ ਇੱਕ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਇੱਕ ਬਲਬ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਬਲਬਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ ?

- (1) ਬਾਕੀ ਬਲਬ ਬਿਨਾਂ ਅਸਰ ਹੋਏ ਚਮਕਦੇ ਰਹਿਣਗੇ
- (2) ਬਾਕੀ ਬਲਬ ਬਿਲਕੁੱਲ ਨਹੀਂ ਚਮਕਣਗੇ
- (3) ਬਾਕੀ ਬਲਬ ਜਿਆਦਾ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਚਮਕਣਗੇ
- (4) ਬਾਕੀ ਬਲਬ ਘੱਟ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਚਮਕਣਗੇ।

146. In order to enable the students to acquire science process skills, which of the following teaching method a teacher should use in the classroom ?

- (1) Lecture method (2) Discussion method
(3) Experimentation method
(4) Problem solving method

147. The inductive approach in teaching of science begins from

- (1) general laws (2) theories
(3) facts (4) concepts

148. A 'concept map' in science can help in

- (1) developing drawing skills
(2) developing patterns (3) diagnosing misconceptions
(4) computational skills

149. Which skill or ability of the student is best assessed if he or she is asked to see and draw the structure of a leaf ?

- (1) Prediction (2) Observation
(3) Creativity (4) Aesthetic ability

150. One of the objectives of science teaching is to

- (1) nurture the natural curiosity of the student
(2) train the student in reading and writing
(3) boost up the memory
(4) enhance the fantasy

146. ਅਧਿਆਪਕ ਜਮਾਤ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਢੰਗ ਵਰਤੋ, ਜੋਕਰ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ-ਪ੍ਰਕ੍ਰਮਣ ਕੌਸ਼ਲ ਵਿਚ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

- (1) ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਧੀ (2) ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਵਿਧੀ
(3) ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿਧੀ (4) ਸਮੱਸਿਆ ਸੁਲਝਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧੀ

147. ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਆਗਮਨ ਪਹੁੰਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ :

- (1) ਸਧਾਰਨ ਨਿਯਮਾਂ ਨਾਲ (2) ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ
(3) ਤੱਤਾਂ ਨਾਲ (4) ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨਾਲ

148. ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਚ 'ਸੰਕਲਪੀ ਨਕਸ਼ਾ' ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ :

- (1) ਖਾਕਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ
(2) ਪੈਟਰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ (3) ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਲਈ
(4) ਗਣਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕੌਸ਼ਲ ਲਈ

149. ਜੇਕਰ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਇਕ ਪੱਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਕੌਸ਼ਲ ਜਾਂ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਆਕਲਨ ਹੋਵੇਗਾ :

- (1) ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਣ ਦਾ
(2) ਪ੍ਰੇਖਣ ਦਾ (3) ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ ਦਾ
(4) ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਿਆਕਤ ਦਾ

150. ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦਾ ਇਕ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ :

- (1) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਕੁਦਰਤੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਾ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ
(2) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣਾ
(3) ਯਾਦ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ
(4) ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ

ਉੱਤਰਮਾਲਾ

1. (2)	2. (4)	3. (1)	4. (3)	5. (2)	6. (1)	7. (1)	8. (3)	9. (3)	10. (1)
11. (3)	12. (1)	13. (2)	14. (4)	15. (1)	16. (2)	17. (1)	18. (1)	19. (1)	20. (2)
21. (4)	22. (2)	23. (3)	24. (3)	25. (4)	26. (1)	27. (1)	28. (3)	29. (1)	30. (2)
31. (1)	32. (2)	33. (1)	34. (4)	35. (3)	36. (4)	37. (3)	38. (3)	39. (1)	40. (1)
41. (2)	42. (1)	43. (4)	44. (3)	45. (1)	46. (1)	47. (3)	48. (3)	49. (4)	50. (3)
51. (1)	52. (4)	53. (2)	54. (3)	55. (2)	56. (4)	57. (1)	58. (4)	59. (2)	60. (2)
61. (3)	62. (3)	63. (2)	64. (3)	65. (2)	66. (4)	67. (2)	68. (4)	69. (4)	70. (3)
71. (1)	72. (1)	73. (1)	74. (1)	75. (4)	76. (2)	77. (2)	78. (1)	79. (4)	80. (1)
81. (2)	82. (3)	83. (2)	84. (2)	85. (1)	86. (3)	87. (4)	88. (3)	89. (2)	90. (4)
91. (1)	92. (1)	93. (1)	94. (3)	95. (4)	96. (4)	97. (4)	98. (4)	99. (3)	100. (4)
101. (4)	102. (1)	103. (3)	104. (3)	105. (2)	106. (4)	107. (1)	108. (4)	109. (3)	110. (3)
111. (2)	112. (2)	113. (3)	114. (1)	115. (4)	116. (4)	117. (2)	118. (1)	119. (2)	120. (2)
121. (3)	122. (3)	123. (3)	124. (1)	125. (2)	126. (3)	127. (1)	128. (1)	129. (3)	130. (1)
131. (2)	132. (4)	133. (2)	134. (2)	135. (2)	136. (4)	137. (4)	138. (2)	139. (3)	140. (3)
141. (4)	142. (3)	143. (3)	144. (3)	145. (2)	146. (3)	147. (3)	148. (3)	149. (2)	150. (1)